

Izhaja
10. in 25. dne
vsakega meseca

Stoji za
celo leto 3 gld. —
pol leta 1 „ 60
četrt „ — 80
(Posamezne številke
15 kr.)

Oznaniła,
1krat natisnena,
od vrste 15 kr.

Naročnina,
smaila in reklamacije
pošiljajo se
upravnističu
v Maribor.

Odrte rekla-
macije so
poštne proste.

POPOTNIK.

Glasilo

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in urednik:

M. J. Nerat, nadučitelj.

Spisi in dopisi
pošiljajo se
uredništvu
v Maribor,
Reiserstrasse 8.

Pismom,
na katere se želi
odgovor,
naj se pridene
primerne poštna
znamka.

Na anonimne do-
pise se ne oziramo.

Ne frankovana pisma
se ne sprejemajo.

Rokopisi
in na
ome poslane knjige
se ne vračajo.

O regulaciji učiteljskih plač na Štajerskem.

Te dni razposlalo je ravnateljstvo „Štajerske učiteljske zveze“ tako do učiteljskih društev kakor posameznim vplivnim osebam po deželi svoj elaborat o regulaciji učiteljskih plač, kojega je sestavilo na podlagi sklepov zvezinega odbora, ki se je meseca septembra t. l. v Gradci pečal s tem vprašanjem. Ker je to vprašanje pereče in utegnejo ukrepi odbora štajerskega „Lehrerbund-a“ zanimati tudi naše tovariše zunaj Štajerske, objavimo celi dotični načrt s pristavkom, da je odbor „Lehrerbund-a“ naprosil vsa učiteljska društva po Štajerskem, so li člani njegovi ali ne, da se posvetujejo o tem imenitnem vprašanji ter mu svoje dotične ukrepe do maja 1893 naznanijo.

Stvar je toli važna, da pač zasluži obeno pozornost štajerskega učiteljstva; ni torej misliti, da bi se posamezniki, še manj pa društva ne odzvali dotičnemu vabilu „Lehrerbund-a“. Vrh tega bi pa bilo še želeli, da se vprašanje razmotriva tudi v „Popotniku“, čegar predali so vsakemu na razpolaganje, kdor želi o njem stvarno spregovoriti. Napominani načrt se v prevodu glasi tako-le:

Razred	Doba službe	Kakovost službe	Kamuracija	Plača na		Aktivitetna doklada	Starostna doklada	Opravična doklada	Celotni dohodki učiteljevi
				ljudskih šolah	meštanskih šolah				
	Pred sposobnostnim izpitom	začasni učitelj	400	—	Za 150 gld. več ko učitelji na ljudskih šolah iste službene dobe	—	—	—	400 fl.
	Po sposobnostnem izpitu	stalni učitelj	—	500		—	—	—	500 fl.
XI	za 5 let	stalni učitelj	—	600	Za 150 gld. več ko učitelji na ljudskih šolah iste službene dobe	100	1 100	—	800 fl.
XI	za 10 let	stalni učitelj	—	600		100	2 200	—	900 fl.
X	za 15 let	Stalni učitelji, šolski vodje, ravnatelji	—	700		100	3 250	Za vodje na 1.-in 2.razr. 50 fl. " " " 3. " 4. " 100 " " " " 5. " večr. 150 " " ravnat. mešt. šol 200 " " " " sol. " 300 " " ki vodijo tudi ljudske šole	1050 fl.
X	za 20 let		—	800		180	4 300		1280 fl.
IX	za 25 let		—	800		180	5 350		1330 fl.
IX	za 30 let		—	900		180	6 400		1480 fl.

O p o m b e.

1. Učitelji na šolah gornještajerskih, v mestih z lastnimi statuti, v kopalščih in večjih obrtnijskih krajih z dragimi življenskimi razmerami, in učitelji na meščanskih šolah dobivajo izvanredno doklado 60 gld.

2. Šolski vodje so uvrščeni v deseti in deveti razred. Učiteljske osebe morejo še le po vstopu v deseti razred prositi praznih voditeljskih mest.

3. V službi starejšemu pristoja navadno podelitev praznega učiteljskega mesta.

4. Za dosego starostne doklade ali za pridobitev višje plače zadostuje, da se predložé dokumenti pri okrajnem, oziroma mestnem šolskem svetu.

5. Vsakemu šolskemu voditelju pristoja razven njegovih drugih dohodkov naturalno stanovanje, sestoječe iz najmanj treh sob v skupnem tlakovem površji ne manj nego $60m^2$, potem iz kuhinje, shrambe, kleti in podstrešja; če bi se mogle samo dve sobi dobiti, morate istotako imeti tlakovo površje najmanj $60m^2$. Stanovanje mora biti zdravo in v dobrem stanju; njegovi deli ne smejo biti v različnih delih poslopja, ampak morajo biti v zvezi. Ako ni možno dobiti naturalnega stanovanja, pristoja šolskemu voditelju stanarina 25 odstotkov glavne plače njegove.

6. Pri odmerjanji pokojnine se je ozirati na zadnjo plačo brez aktivitetne doklade.

7. Za pokojnino vštovati se mora cela doba službe, zvršene na javnih ljudskih in meščanskih šolah.

8. Po dovršenem desetem službenem letu znaša pokojnina 40% vštevljivih službenih dohodkov. Od te dobe pomnoži se pokojnina do 40. službenega leta vsako leto za 2%.

9. Za učiteljske osebe, ki so postale službe nezmožne, privoli se cela pokojnina s 35 službenimi leti. — Z dovršenim 40. službenim letom ima vsaka učiteljska oseba pravico do cele pokojnine, ne da bi morala še dokazati, da je nezmožna dalje službovati.

10. Ako je umrla učiteljska oseba zvršila peto službeno leto, dobiva vdova četrtinko, ako je zvršila deseto službeno leto, tretjino vštevljive letne plače za pokojnino, katera pa znašaj najmanj 200, oziroma 300 gld.

11. Zakonito določen zasmrtni kvartal izplača se tudi po smrti neoženjenih učiteljskih oseb za pokritje bolniških in pogrebnih stroškov.

Slovníške črtice.

V.

a) O dopolnilih s predlogi.

Velike zmotnjave povzročajo in spravljajo dostikrat v zadrego učitelja poučevajočega skloni s predlogi, ako jih časoma k prislovnim določilom, časoma k dopolnilom prištevamo.

Pomisli gre tukaj v prvi vrsti, da jako pospešuje slovníško védo in vzorno mišljenje, če se učenci vadijo zasledovati izvorni pomen predlogov izražajočih sploh neko razmerje v prostoru. N. pr. Predlog „pod“ zaznamuje, da je kaj na nižjem mestu mimo drugega ali ravno pod njim. Primerjajmo vzgleda:

Živimo pod milim nebom (mesto). Vsa južna Evropa je bila pod rimsko oblastjo (odvisnost, podložnost). To zelišče poznamo pod imenom cepetec (predmet). Zakaj zovejo slovníčarji v zadnjem stavku „pod imenom“ dopolnilo s predlogom? Kje je tukaj slovníški znak, da se dela ta razloček? Saj stojé v vseh treh vzgledih skloni s predlogom „pod“ v enakem sintaktičnem razmerji; kajti vsa so določila glagolove vsebine te nosijo isto slovníško obliko, čeravno se stvarno po pomenu razlikujejo. V prvem stavku

pomeni „pod“, da živim pod milim nebom, da je nebo nad menoj. V drugem je bila južna Evropa pod rimsko oblastjo, rimska oblast nad njo. V tretjem se spravlja vsako zelišče, ki ima iste bitne znake kakor cepetec, pod isto ime, saj prirodoznanci stvari in rastline s skupnimi bitnimi znaki stavijo po dotičnem razlogu razredbe v isti red, pod isto vrsto, pod isti rod; torej je isti red itd. — isto za nje določeno ime nad njimi. Zadosti je, da učence zna po sklonih s predlogi vprašajoč na tanko določevati, da so skloni s predlogi določila glagolove vsebine. Ako pa sklone s predlogi stvarno, po pomenu razlikujemo, to ni več naloga slovniskega pouka.

Opomba: Slovniski izraz „nepristni predlogi“ z roditeljskim je nepotreben, ker se celo otroškemu duhu na prvi videz prikazuje kot prislovi; torej tudi izraz „pristni predlogi“ odpade.

Prilično in naravno je, da imenujemo dopolnila (Object) samo tožilnike, ki postanejo pretvorjeni v trpno obliko osebkove besede v imenovalniku. Tu nahajamo posebni slovniski znak, katerega bi ne smeli kaliti s tem, da tudi druge sklone (dajalnik, roditeljski, sklone s predlogi) določujoče glagolovo vsebino prištevamo dopolnilom ter jih odlikujemo z imenom, kojega si ne zaslužijo, ker nimajo označenega slovniskega znaka. Imenovalji bi jih naj dopovedkova določila (Prädikatsbestimmungen) v dajalniku, roditeljski, v dotičnih sklonih s predlogi.

N. pr. Spoštujem stariše. „Stariše“ zovem s vsemi slovniciarji po jasnem slovniskem znaku dopolnilo (Object). „Stariše“ se spremeni v trpni dobi v osebkovo besedo: Stariši so spoštovani (se spoštujejo).

Opomba: V slovenščini sicer redko rabimo trpno obliko, ker je ne označujemo tako določno s posebno slovnisko obliko kakor v drugih jezikih; slovenščini je jako priljubljena srednja (medialna) doba s povratnim zaimkom „se“, ali pa trpno dobo namešča tvorna.

Slovnisko dopolnilo stoji tudi v slovenščini osebkovi besedi bliže, kakor dopovedkova določila v dajalniku, roditeljski in s skloni s predlogom. Kar določuje kot dopolnilo glagolovo vsebino, kadar si jo mislimo delajočo, to postane subsistenca glagolovo osebo določujoča, kadar si mislimo isto glagolovo vsebino trpečo. N. pr. Podiramo drevesa, torej se poderejo drevesa. To jasno razmerje med osebkom in dopolnilom bi baš ne smeli kaliti in pačiti z nesrečnimi dopolnili s predlogi.

Ista stvarna vsebina se dà z zelo različnimi skupinami besedi, in tudi stvarno v tujem jeziku izraževati, ostanejo pa različne jezikovne skupine in razni jeziki med seboj različni. Rad bi baš vedel, kako slovniciarji, ki prištevajo dopolnilom tudi sklone s predlogi, označujejo (definujejo) pojem dopolnila.

Vprašajmo se, kako bi v stavku „na tebi je ležeče“ „na tebi“ obravnavali? Je-li „na tebi“ logični osebek ali dopolnilo s predlogom? — Morda oboje?! Da je nagovorjeni v stavku glavna stvar, na katero govoreči misli, kar tudi celo neolikan razume, za tó ni treba poučevanja v slovnici, obče nobednega pouka za Slovenca. Jaz trdim: Najbolje je v slovniskem pouku povedati, da je „na tebi“ 5. sklon s predlogom k dopovedku. Zdaj pa se lahko učencem um bistri, da jih vadimo se točno in jasno izraževati. Vprašajmo jih: Poišcite stavek jednake vsebine, v katerem bo nagovorjen osebek! (Ti imaš odločiti). Poišcite . . . . ., v katerem . . . . . dopolnilo! (Tebe briga). Če pa učenci takih stavkov ne najdejo, tedaj vkljub učenim in nepotrebnim izrazom mlatijo prazno slamo. Ako pa jih najdejo, potem še le so jim taki izrazi nepotrebni.

Wilmanns zagovarja dopolnila s predlogi, misleč, da v stavkih „ljubim te, pomagam ti, spominjam se tebe in mislim na te“ členi „te, ti, tebe (roditeljski), na te“ stojé v jednom in istem sintaktičnem razmerju, torej se vsi štirje lahko zavejo dopolnila. V bistveno jed-

nakem razmerji v skladnji? Isto je samo to, da so vsa štiri določila glagolove vebine. Tako določilo je tudi dopovedkov imenovalnik, se vé da po Wilmanns-u ne; njemu je ta imenovalnik določilo osebkove besede, ker nosi „veziličarsko“ suknjo; tega imenovalnika torej ni bilo treba opirajočemu se na krivi nazor (glej vezilo!) prištevati dopolnilom. Da pa stoji sklon s predlogom v stavku „živim za te“ v bistveno istem sintaktičnem razmerji k „živeti“, kakor zgoraj „na te“ k „misli“, tega ne bo nihče tajil, tudi Wilmanns ne. Je-li pa „za te“ dopolnilo s predlogom k „živeti“? Ali kje je omejeno to, kje jasni slovniški znak, po katerem se morejo določevati dopolnila s predlogi od drugih družil s predlogi? Wilmanns pride v neprijetne zadrege, kojih bi se lahko ognil, ako bi točno po slovniških teorijah postopal. Zakaj bi stavki „Gre na njivo“, „zaupa na Boga“ in „mislim na konec“ ne bili v istem sintaktičnem razmerji, dasi se leksikalno, po pomenu razlikujejo? V prvem stavku namerava hoja na njivo, v drugem zaupanje na Boga, v tretjem misel na konec. Stvarna razlika pojmov je vsakemu, tudi najprostejšemu brez vsega pouka dovolj jasna. A naloga slovniškega pouka je, pokazati učencem, da imamo v navedenih stavkih iste sintaktične razmere, ako točno in ostro postopamo po spoznanjih, katere nam daje slovnica. Ker stvarno v naših mislih ne razlikujemo „spominjam se tebe“ od „mislim na te“, se to, kar se slovniško jasno razlikuje, z enakim imenom označuje. Ta način mišljenja izvira iz istih krivih nazorov, ki so izumili logični osebek, vezilo, skrajšan in skrčen stavek. Kdo bi ne želel, da bi jedenkrat v naših šolah dobila slovnica veljavnost samostalne véde, ki bi več ne pomešavala svojih pojmov s stvarnimi! A kako dolgo še bo to trajalo, če še jako učeni slovničar Wilmanns, katerega moramo v nekaterih delih slovnice in v stari literaturni nemški zgodovini pripoznavati strokovnjakom, celo v elementarnih sintaktičnih rečeh gromovito glasuje za novo stvaritev dopolnil s predlogi!

Konečno mislim, da sem dovolj na tanko dokazal, a) da izraz „dopolnilo“ (Object) gre le tožilniku glagolovo vsebino (dopovedek) določujočemu zaradi posebnega slovniškega znaka, vsi drugi skloni (dajalnik, roditeljski) pa se obče zovejo dopovedkova določila (Prädikatsbestimmung) v dajalniku in roditeljski; b) da se imenujejo vsi skloni s predlogom točno po slovniški terminologiji to, kar so, skloni s predlogi k dopovedku (h glagolovi vsebini); a razločevati jih stvarno, po pomenu, to ni več pouk o slovniški skladnji; kajti ona ne sme slovniško formalnega sè stvarnim in z vsebino misli pomešavati.

b) O osebkih v roditeljski v nikalnih stavkih, o osebkih v roditeljski, dajalniku, tožilniku; ali določujejo ti skloni v resnici osebko besedo ali ne?

Osebkova beseda stoji tudi v slovenščini navadno v imenovalniku, v velelnih stavkih pa v zvalniku, ki je zdaj večinoma imenovalniku po obliki jednak, dasi ima bogatejšo vsebino. Samo v nikalnih stavkih ima slovenščina posebnost, da večasih glagola „biti“ in „ostati“, če se rabita nikalno, predstavljata osebko besedo v roditeljski; zato ona jedina posebno obliko zavisnosti podmeta povzročujeta takrat, kadar nikalno celo vsebino jednega ali več predmetov do ničle zmanjšujeta — zvali bi lahko ta roditeljski — roditeljski ničnosti (genitivus nullitatis.)

Primerjajmo sledeče stavke opirajoč se na nikalnost njihovo preudarjaje, kaj se v njih vničuje, kaj ne. N. pr. 1. Človek ni na svetu, da bi jedel in pil. — 2. Človeka ni na svetu, ki bi večno živel. — 3. Kruh ni za-tó, da bi ga brez potrebe vživali. — 4. Ni kruha brez truda. — 5. Postava ni za-tó, da bi jo prestopali. — 6. Kjer ni postave, tam ni prestopka. — 7. Nobedna človeška duša ne bo pogubljena, ki je za svoje pregrehe v življenji zadostila. — 8. Brez pripuščenja nebeskega očeta ne bo pogubljene

nobedne človeške duše. — 9. Živina ne ostane celo leto na planinah. — 10. Kamena ne bude ostalo na kamenu.

1. V prvem stavku se zanikuje človekov namen ozirajoč se na samo jed in pijačo, pa ne bitje človeka samega. (Osebkova beseda v imenovalniku.)

2 V drugem stavku se zanikuje bitje človeku na svetu večno živečega. (Osebkova beseda je prestopila v roditeljski.)

3. V tretjem stavku se zanikuje kruhov namen gledé na vživanje brez potrebe, a ne bitje kruha samega. (Osebkova beseda v imenovalniku.)

4. V četrtem stavku se zanikuje bitje kruha samega mislečega si brez truda. Osebkova beseda je prestopila zopet v roditeljski.)

Ravno tako bi se dalo dokazati v ostalih in drugih nikalnih stavkih, kjer se zanikuje bitje predmetov, da je slovenski jezik premaknil osebek v roditeljski. A hočem še ta roditeljski ničnosti pretresavati na premnogih zgledih, morebiti se najdejo še druga razmerja med glagolovo osebo in osebkovo besedo v roditeljski, če se bitje osebkove besede same zanikuje.

V slovnicih se tudi bere: Rodilnik nam služi za osebkov sklon pri samostalnikih; groza, strah, sram, skrb, konec, misel, volja, kadar jih glagolno s pomočnikom „biti“ rabimo. N. pr. Ženskih je skrb snage, moških pa učenosti. Obče pa stoji pri teh samostalnikih tožilnik za osebkov sklon. N. pr. Mene je strah. Mladenica je sram.

V prvi vrsti gre pomisliti, da sklona roditeljski oziroma tožilnik ne zavisita od naštetih samostalnikov, ampak od glagola „biti“ z njimi združenega. Zveza navedenih samostalnikov z glagolom „je“ izraža kakovost bitja, katera prehaja na predmet v roditeljski ali tožilniku stoječi. Kateri izmed obeh sklonov je pravilnejši, to razsoja le vsaki posamezni pisatelj po svojih osebnih nazorih; narod rabi obče tožilnik. Je-li roditeljski oziroma tožilnik sklon osebkove besede? Preiskujmo stavek: „Mene je strah“ natančno! O čem se pripoveduje? O strahu, o bitji strahu, torej o kakovosti bitja; „strah“ je torej dopovedkovo določilo. Strah biti = se ustrašiti. Na čem tiči v vladajočem glagolu „je“ (strah) vsebina glagolova „biti“? Na tretji osebi, ki ni govoreča, ni nagovorjena, ampak nekaj tretjega $\left\{ \begin{smallmatrix} \text{on} \\ \text{ono} \end{smallmatrix} \right\}$ česar natančno določiti ne moremo, če vzroka strahu ne poznamo. Osebkova beseda je torej tisti podmet, vzrok strahu, — morebiti kakšna pošast — me straši. — V tej stavkovej obliki bi bila osebkova beseda „pošast“, v oni obliki pa osebkove besede ni, če bi jo še tako skrbno iskali. Koga je strah? Mene (dopolnilo in sicer osebni zaimek v tožilniku).

Stavki: „Strah me je. Sram me je. Skrb jih je“ itd. stojé v tistem razmerju kakor stavki: „Tišči me. Grize me. Boli me“. Bolnik pozna samo čute, a vzroka, podmeta čute povzročujočega ne pozna, na katerem navedena stanja tičé. Ne dvomim, da bi mu izurjeni zdravniki kakor umrla trojica zdravilstva Hebra, Rokitansky, Skoda povedali osebkove besede. Morda bi se potem stavki glasili: „Neprebavljena jed me tišči. Gliste me grizejo. Želodec me boli“.

V takem razmerju z vladajočim glagolom in njegovim določilom stojé tudi samostalniki in pridevniki: treba, potreba, mar, skrb, žal, mraz, znoj itd., če stojé v zvezi z glagolom „biti“. Od kakovosti bitja, od samostalnikov in pridevnikov združenih z glagolom „biti“ zavisí dajalnik. N. pr. Treba mi je. Žal mi je. Kos mi je itd. Ravno tako: Ime mu je. Studi se mu itd. V to vrsto spada tudi dajalnik duševne zmožnosti (dativus ethicus). N. pr. „Dragi mi prijatelj!“ Skrbna mati, urno mi vstanite!“ V vseh takih zvezah ne zavisí dajalnik od samostalnikov in pridevnikov temveč od glagola s samostalnikom in pridevnikom vred, ki skupaj naredita, kakor sem zgoraj pokazal, kakovost bitja ali stanja. Gledé na zgoraj povedano ne določuje zavisni sklon glagolove

osebe, temveč dopolnjuje glagolovo vsebino, torej ta sklon ni osebkova beseda, ampak dopovedkovo določilo v roditeljski, tožiljski in dajaljski. Da pa se more vsaka beseda v stavku v osebkovo besedo spremeniti, sem pokazal v I. spisu v stavku: „Treba je človeku pouka“. N. pr. Žal mi je. O čem se pripoveduje? O žalovanju, o bitju žalovanja, torej o kakovosti bitja. „Žal“ je dopovedkovo določilo. Na čem tiči v glagolu „je“ (žal) glagolova vsebina „biti“? Na tretji osebi, ki ni govoreča, ni nagovorjena, ampak nekaj tretjega, kar se v tej stavkovi obliki ne da natanko določiti; kajti v njej vzroka žalovanja ne nahajamo. Osebkova beseda je torej tisti podmet žalovanje povzročujoči — morebiti neprevidnost, nesreča. Nesreča mojega prijatelja mi je žal. V tej stavkovi obliki bi bila osebkova beseda „Nesreča“, v oni pa ni nobedne, če jo iščemo noč in dan. Komu je žal? Meni (mi). — (Dopovedkovo določilo [dopolnilo] in sicer osebni zaimek v dajaljski.) To so spoznanja, katera nam slovnica daje, drugega pa ničesar.

Opomba: Izraz „dopolnilo“ (Object) rabim samo za dopovedkova določila v tožiljski zaradi posebnega slovniškega znaka. (Glej dopolnilo s predlogi!), vse druge sklone obče dopovedkova določila (Prädikatsbestimmungen).

Vse zglede pretresavši se prepričamo, da v vseh navadnih prirodnih prikaznih in čutih človeških, katere vsak navadni človek natanko pozna, je tudi narod podmet, vzrok povzročujoč prikazni in čute izumil, ki stoji v imenovalnici oziroma v zvalnici v velelnih stavkih. Pri vseh naravnih prikaznih in znotranjih čutih človeških pa, za katere ni mogel najti podmeta, vzroka jih povzročujočega, so slovničarji podmet vrgli na predmet, na katerega stanje, kakovost bitja in stanja prehaja — zamenjali so torej podmet z predmetom (objectum factum est subjectum.)

Iz tega sklepati moramo, da je vsak narod v zibelji svoje omike prirodne prikazni samo gledal, svoje znotranje čute samo imel, a vzroka prikazni in čutov pa nikoli ni preiskaval; kajti prirodoznanstvo in vse dotične vede se še niso vkalile in vkoreninile, še manj dovolj razvile, da bi ustvarjajočemu narodu bilo mogoče stalne, točne izraze za podmete, vzroke povzročujoče prikazni in čute iznajti in določiti. Torej se še vsak narod v takih okolščinah premalo točno in jasno izraža.

A voljo je imel vsak narod vže v zibelji svoje omike, natančno navesti osebkovo besedo tudi tam, kjer je olikani narodi še dandanes ne rabijo, Spominjajmo se brezimenih (brezosebnih) glagolov! Mi pravimo po sedanjem omikanem svetu: „Deži“. A stari Rimljan je rekel po svojem kopitu: „Jupiter pluit“. Čeravno ni prave osebkove besede zadel, — a pokazal je s tem jedinim stavkom, da je postopal v izobraževanju svojih misli natančneje, kakor vsi narodi sedanjega veka.

Vse to premišljevali moramo izjaviti golo objektivno resnico: Preveliko nepravilno in napak se je priteplo v slovnico in njen pouk, ker so slovničarji starega, posebno pa srednjega veka stvarno s formalnim, slovniško obliko z vsebino misli in tvarine, celo slovniški stavek z logičnim sodom zamenjavali.

Prihodnjič sledi slovniška obravnava različnih stavkov po navedenih nazorih.

Matija Herič.

K r t.

Praktična obravnava za srednjo stopnjo z ozirom na 76. spis.

(Glej II. Berilo in slovnica str. 66.)

Učni pripomočki: Natlačen krt, če to ni mogoče, pa dobra podoba ter okostje krtove glave; primerna podoba podzemeljskih rovov krtovih.

„Je črn ko kovač ter orje ko orač, pa ni kovač in ne orač“, to je uganjka, s katero pričenem današnjo prirodopisno uro. Kdo mi jo reši ter pové, kakšna je ta stvar? —

Dá, krt je, katerega si bomo danes natančneje ogledali ter kaj več spregovorili o njem.

A. Popis.

I.

Pokaži, kako dolgo je navadno krtovo truplo. (Se pokaže na klopi ali na roki.) Krt je 12 do 14 centimetrov dolg. Katere dele opazite na krtovem truplu?

Glavo, vrat, trup, noge in rep. Kakšna je glava po podobi? Podolgovata ter se končava v rilček. Pri kateri drugi živali še opazite rilček, oziroma rilec. Pri krtu, pri svinji. Pomnite: Krt ima podolgovato glavo, ki se končuje v tanek in gol rilček. Ponovi to, R!

Kaj pa ste neki ti dve luknjici predi na rilčku? Da, to ste nosnici. Krt neizrečeno dobro voha. Če ste imeli vže kedaj priliko, opazovati krta, videli ste, da s svojim rilčkom vedno giblje in da se pri tem tudi nosnici premikate. Zakaj neki? On voha in stika za hrano.

Poiščimo sedaj krtove oči! Ni jih videti. Kje so? Pazite! Tú na glavi vidite nekoliko daljše in svetlejše dlake; če to dlako razgrnemo, opazimo krtovi očesci, ki pa niste večji od makovega zrna. Ljudje navadno mislijo, da je krt slep. A zelo se motijo. Kaj mislite, zakaj mu je dal modri Stvarnik tako majhni očesci?

Zato, ker večjih ne potrebuje; on rije in dela pod zemljo in ondi je itak vedno temno. Le če pride na površje in to se zgodi redkokedaj — rabi očesci in tedaj mu zadostujete. Ako bi imel krt večje oči, kaj lahko bi si jih pri rovanji ranil in tudi prst bi mu vanje silila. Čemu pa je pri očeh daljša dlaka? Da ste očesci še bolj zavarovani. Kaj veš o krtovej glavi, kaj o rilčku in kaj o očescih? — V!

Oglejmo si sedaj ušesci. Pokaži ju! Misliš, da krt nima ušesci? Da, ima ju, da-si jih ni videti. Krtova ušesa so skrita pod dlako in uhljev jima manjka, zato je pa vhod v uho porasen tudi z daljšo dlako, da ste ušesci jednako očescem zavarovani. Ponovi, kar sem Vam povedal o krtovih ušescih? R!

Ako bi odprli krtu gobček, opazili bi v njem ostre kakor igla špičaste (šiljaste) zobke. Tukaj pogledjte okostje glave in krtovo ozobje. Kdo se še spominja, kaj smo rekli o zobovji konjev in govede? Da je plosko — topo. S čim se živijo živali, ki imajo topo zobovje? S travo, s senom, slamo ter v obče z rastlinskimi snovmi. Kakšno zobovje imata mačka in pes? Ostro, špičasto. Kakšno hrano imate ti dve živali najrajši? Mesnato. Pomnite: Živali, s topimi zobovi imajo najrajše rastlinsko, živali s špičastimi zobi pa mesnato hrano. Kaj bomo torej rekli o krtu gledé na njegovo hrano, ker ima špičasto zobovje? Da, krt žre črve, bramorje, ogree in drug mrčes, rastlinske hrane pa se ne dotakne nikdar. Ljudje, ki mênijo, da krt podjeda sadežem korenine, se zelo motijo in delajo našej ubogi živalici veliko krivico.

Radovedneži so truplo mrtvega krta razparali ter mu pogledali v želodec. A kaj so našli v njem? Nekaj mišje dlake, nekoliko na pol prebavljenih črvov in hroščevih kož. Iz tega je pač razvidno, da se krtu krivica godi. Ako ga dobimo pri usehlih rastlinah je to znamenje, da je iskal ondi ogree in bramorje, ki so pojedali korenine.

Kaj veš o krtovem ozobji? O čem se torej krt živi? Zakaj pa ne žré rastlin? Kaj nam priča, da ga nevedni ljudje po nedolžnem črté? Pa tudi sami se lahko prepričate, da se ne hrani krt z rastlinskimi snovmi, in sicer na ta-le način*): Denite nekoliko živih krtov v škrinjo z zemljo napolnjeno, med zemljo jim namešajte sladkih sočnih korenin, bramorjev, žab, črvov, ogercev in zrezanega mesa. Krta kmalu začnó riti; za kratek čas črvom, ogercem, žabam in mesu ni sledú ni tiru, vse so požrli, korenja se pa nobeden ni dotaknil. Ako jim hitro ne daste zopet jesti, bodo se jeli med seboj klati in žreti, in zadnji bo tudi hitro lakote poginil. — Kako se prepričamo, da se krt rastlin ne dotakne?

*) Prim. Erjavec: „Domače in tuje živali v podobah,“ I. zvezek (II. natis) str. 158.

Poglejmo si sedaj krtov vrat. Kakšen je? Kratek. Kakšen je trup? Valjast in tako zakrožen kakor luknje, katere dela. Kakšen je rep? Zeló tanek in kratek. Oglejmo si njegove noge. Na teh opazimo, da so kratke in močne in sicer ste prednji močnejši nego zadnji. Zakaj neki? Dobro, da ž njima lože pod zemljo koplje in rije. Z glavo in tilnikom pa paha prst pred seboj. Kako imenujemo spodnji del noge? Podplat. Je-li na prednjih nogah podplat tudi navzdol obrnjen? Ne, nego na stran. Zakaj pa? Koliko krempeljecev oziroma prstov ima vsaka noga? Pet. Pomnite: Na prednjih nogah so prsti precej debeli ter med seboj zvezani, tako, da sta podobni nogi lopati. Kaj je na konci prstov? Močni in ostri kremplji. Celó drugače pa ste ustvarjeni zadnji nogi, oni ste pripravljeni za hojo, a prednji le za rovanje.

Ponovi, kar smo rekli o krtovih nogah! T!

S čim pa je krtovo truplo pokrito? S črno, gosto in zeló mehko dlako. Če dlako od strani pogledamo, vidimo, da se spreminja malo na modro, videti je, kakor modri žametni plašček. Kaj veš o barvi krtove dlake? K! Tu se na kratko vse ponovi.

II.

Prej smo rekli, da žré krt ogerce, črve, bramorje. Razun teh pa pobira pod zemljo še druge žuželke, zato ga prištevamo k žužkojednim ropnim živalim. Kam prištevamo krta? Zakaj? Pravijo, da se loti ta žival tudi žab in mladih ptičev. Kje živi krt? V zemlji. Ondi ima svoje stanovanje, namreč mehko nastlan kotliček, od katerega so napeljani na vse strani rovi, po kojih hodi na lov. Tukaj vidite podobo podzemeljskih rogov s stanico vred.*) Ta okrogla luknja tu je kotliček — krtova spalnica. Nastlana je z listjem in mahom; vse to si mora krt iz površine zemlje pri-

nesti v temno svoje stanovanje. To vam je trudapolno in mudno delo! V svoji spalnici leži krt mirno, dokler ne začuti, da je lačen, in to je skoraj vsako drugo uro. Takrat ide po okroglih rovih, ki sta med seboj v zvezi, na veliko cesto. Od tod pa rije vedno naprej ter pokončava ogerce, bramorje, črve itd. Nepotrebno prst pa izpaha na površje zemlje ter napravlja tako majhne kupčke. Kako jih imenujemo? Krtine. Pa krt je tudi žejen; saj pojé mnogo tolstih pečenkie. Kam neki hodi pit?

Iz svojega stanovanja ima napeljan poseben rov h kakemu potoku, kamor si hodi žejo gasit. Ponovi to, Z! Ponovi vse o krtovem stanovanji, G!

Vsak krt ima svoj okraj, v katerem ne trpi drugega. In če ga kateri tuji krt iz sosednega okraja obišče, ni ga vesel, nego vname se med njima hud boj in jeden se mora umakniti. Povej to, D!

Samica povrže po dvakrat na leto 4 do 5 zelo majhnih krtičkov, ki niso večji od boba. Ti pridejo včasih na površje zemlje ter se igrajo med seboj kakor mlade mučike; vendar pa ostanejo vedno v bližini stanovanja. Zakaj neki?

Kaj dela krt po zimi? Spi. Pozno v jeseni se zarije 1—1½ metra globoko v zemljo ter ondi otrpne. Povej to, P!

Kaj mislite, otroci, ali nam krt koristi ali škoduje?

Krt nam mnogo koristi s tem, da nam pokončuje škodljivi mrčes. Napravijo nam pa krti lahko tudi škodo, ako po vrtilih mlade sadike izrijejo ali pa v jezovih zemljo prerijejo, da jih potem voda pretrga. Če bi postali krti kje nadležni, lahko se odpravijo s tem, da se v njihove rove vlije nekoliko téra. Korist krtov je vsekako večja nego njihova kvarljivost. Je-li torej prav, da jih nekateri ljudje neusmiljeno preganjajo? Kaj pa je treba storiti po travnikih z nevšečnimi krtinami? Te je treba z zgrabljami poravnati, kar zemlji mnogo hasni. Krt ina tudi med pticami in četrnogimi živalmi mnogo sovražnikov, vendar najhujši sovražnik njegov je človek,

*) Prav dobro podobo podzemeljskih rogov krtovih najde učitelj na Leuteman-ovih prirodopisnih slikah. Žal, da je podoba krta samega (vsaj na majhnej izdaji, ki je meni znana) do cela pohabljen in nerabljiva. A. K.

ki ga preganja in pokončuje, kjer ga le more. Nastavlja mu zanjke pred njegovim domom, v katere se potem nedolžni črnce vjame in zadavi. Večkrat ga pa tudi čaka — in to takrat, kadar ga pri delu zasači — človek pri luknji z motiko ter ga ž njo usmrti, ako mu ubogo sirotlje še o pravem času ne odnese pet. Otroci! Ali bodete, ko jedenkrat dorastete in postanete gospodarji, tudi krta preganjali? Gotovo ne! Uverjen sem pa tudi, da bodete vže sedaj stariše doma opozorili, da krta čisto po nedolžnem zatirajo. — Konečno vam še omenim, da se nahaja v vročej Afriki tudi „zlata krt“ z zelenim na zlato se prelivajočim kožuškom. Kratka ponovitev!

B. Čitanje ter obravnava 76. spisa.

Tu bode treba pojasniti otrokom nekaj manj umljivih besed, oziroma stavkov v dotičnem berilu. N. pr. psovani = preklinjani; zatirani = preganjani; zanikaren = malovreden, ničvreden; tihotapec = potepuh, malopridnež; sadežem = sadnemu drevju; usahniti = posušiti se; svet krivično sodi = ljudje krivico delajo — napačno mislijo o njem; uren = hiter, nagel.

C. Spisne vaje.

Spisne vaje se lahko vršijo na podlagi posebne dispozicije ali pa na podlagi spisa samega. Po zadnje imenovanem načinu uravnane vaje imajo večjo vrednost od prvih ter bi se naj kolikor le mogoče gojile pri obravnavi prirodopisnih sestavkov. Kajti le na tak način se bode vsaj deloma zadostilo zahtevi. Obravnavaj realije tako, da bodeš pospeševal ž njimi tudi jezikoslovni pouk! Pri obravnavi zemljepisne in zgodovinske tvarine, istotako pri obravnavah prirodopisnih črtic pa se rabijo kot

predvaje za spisje uspešnejše primerne dispozicije — Naloga, koju lahko učenci po učiteljevem navodilu na podlagi 76. spisa izdelajo, glasila bi se n. pr. tako-le:*)

Krt živi pod zemljo. Ljudje ga preganjajo, ker menijo, da pojedla rastlinam korenine. To pa ni res, ker krt se ne živi od rastlinskih, ampak le od živalskih snovij. Njegova hrana so: bramorji, črvi, ogerei in drug škodljivi mrčes. Krt ima zelo majhni v dlaki skriti očesci. Tudi uhlja sta majhna in tičita pod dlako. Njegove noge so kratke; prednji ste močni ter za rovanje pripravni. Truplo je pokrito z modročernikasto, gosto dlako in se končuje v kratek, tanek rep. Krt zelo dobro voha in sliši. Pod zemljo je neizrečeno hiter. V rovanje služijo krtu lopataste noge, glava in tilnik. On stanuje v prav lepo in ugodno urejeni hišici.

N a n k: Ker nam krt mnogo več koristi, nego škoduje, zato ga ne smemo preganjati.

Anton Kosi.

*) Gosp. nadzornik J. Ranner, ki je povodom zborovanja ormoškega uč. društva dne 24. aprila t. l. v Ormoži razpravljaj o drugem vprašanji letošnje deželne konferencije: „Kako je treba realije obravnavati, da pospešujejo jezikoslovni pouk?“, navsvetoval je za boljšo utrditev snovi za spisne vaje, ležeče črte, koje delaj učitelj namesto posameznih stavkov mej izerpovanjem najvažnejše tvarine (iz ravno obdelanega berila) za spisje, na šolsko tablo. N. pr. Kaj nam pové na kratko prvi stavek 76. spisa? Recimo torej: Krt živi pod zemljo. Jaz vam hočem namesto tega stavka narediti na tablo ležečo črto, bom videl, kdo si bode zapomnil, kaj ta črta pomeni. Kaj delamo navadno na konci stavka? Dobro, napravimo si piko. — Tako se postopa tudi pri ostalih stavkih, opozarjaje vedno na znamenja. Ta pot — koje se drži pri obravnavi slične tvarine vže več tovarišev ormoškega okraja in tudi pisec teh vrstic — pokazala se je pri obravnavi prirodopisnih sestavkov kot zelo uspešno sredstvo v gojitve jezikoslovnega pouka. Pis.

Učiteljice in zakon.

Odlučna hrvatska učiteljica Marija Jambriškova iz Zagreba je pri letošnji skupščini „Saveza hrvat. uč. družtava“ na obširno razpravljala vprašanje „o ženski vzgoji“. To njeno zanimivo razpravo priobčil je zagrebski učit. list „Napredak“ doslovno in mi opozarjamo na njo tudi slovensko učiteljstvo, ob jednom pa poda „Pop.“ bralcem kar v izvorniku oni del razprave, ki utegne zlasti zanimati naše tovarišice — učiteljice. Dična hrvatska tovarišica navedla je med drugim sledeče:

„Učiteljice moraju biti ženskoj školskoj mladeži uzor majke i domaćice, zato je željeti, da učiteljica bude udata. Ovo preporuča učiteljica Čoaš iz Petrovaradina. I ja rado uz nju pristajem, tim većma, što sam hvala Bogu već u odmakljivoj dobi, pa ne će lje nitko pomisliti, da govorim sebi u prilog. Mislit će mnogi od prisutnih, kako to, da ja to zagovoram. Evo odgonetke. Prije 14 godina dosudila mi kobna sudbina smrću moje šogorice, da budem u koliko je moguće nadomjestiti majku, bratovoj djeci majkom. Ja sam i zbilja tu dječicu — najmlađe tada 20 dana — svom dušom uzljubila. Od tada moram reći sasama sam drugčija bila prama povjerenoj mi školskoj djeci, bila sam im drugom majkom. One ljubavi, one skrbi i brižljivosti za školsku djecu nijesam prije ni poznavala, nijesam ni ćutila. A sada tek mogu pojmiti, kako prava majka, koja ima svoje djece, mora da ljubi i učenice svoje. Nesmiljeno je i proti naravi uvadljati kod učiteljica celibat. Na svakom polju žena danas već radi izvan kuće, svaka je dulje vremena odsutna, nego li učiteljica, koja najviše 5 sati na dan sprovadja u školi. Pa ipak protivnici udatbe tvrde, da ona kao žena, majka i učiteljica zanemaruje svoje dužnosti u školi i doma. Imademo mi hvala Bogu širom naše domovine udatih učiteljica koje su u svakom pogledu uzorne. Ja sam imala kćerke majka učiteljica u školi, pak moram evo javno priznati, da su spadale među prve učenice zavoda. Dobila sam ja od učiteljica majka i učenica, pak su bile dobro pripravne, što je i opet dokazom, da one sdušno u školi rade. Žive još učiteljice ne ću napominjati poimence, jer bi griješila o njihovoj ćednosti, al ću se sjetiti blagopokojne učiteljice zagrebačke gospodje Anke Kovaćičke. Trideset punih godina neumorno radila je u školi, njezine bivše učenice — mnoge od njih danas odlične gospodje — hvale ju kao uzornu učiteljicu, a ne manje sa štovanjem spominje ju grad Zagreb, komu je 30 punih godina odgojivala kćerke. Al ona je bila i uzornom majkom, te je uz sav svoj školski mar odgojila petero djece, jedno bolje od drugog. Dvije su joj kćerke učiteljice, koje dao Bog ugledale se u svoju uzor-majku.

Protivnici udatbe navadljaju, da se ne pristoji, da učiteljica u blagoslovljenom stanju dolazi pred djevojke, osobito odraslije. Ako je to zazorno, onda bi svaka majka u tom stanju morala ostaviti na nekoliko mjeseci svoju djecu, svoju kuću, dapaće ne bi se smjela ni jedna takova žena na ulicama pokazati. Kad djevojke takove žene danomice svigdje vidjevaju, a zašto ne bi takovu vidjele i svoju učiteljicu. Protivnici prigovaraju, da udata učiteljica za vrijeme poroda ne može u školu, što je na uštrb školskoga napredka. Učiteljica recimo služi samo 30 godina, za to vrijeme najviše porodi desetero djece, a za to joj svega skup treba godinu dana dopusta. Zar je to veliki razmjer 1 : 3.

Koliko imade neudatih, kojima mal ne svake godine treba dopusta. Ako je učiteljica udata za učitelja, još manje ona zaostaje, jer ju on pomaže i u školi po mogućnosti nadomješćuje. — U jednom gradu išlo se je tako daleko, da je poglavarstvo odsudilo učiteljicu, koja je radi poroda bila na dopustu, da sama plati suplenticu, no vis. vlada toga dozvolila nije. Jel to pravo? Ta istu životinju u tom stanju milujemo.

Neka se svak, komu je učiteljica udata u blagoslovljenom stanju zazorna, sjeti svoje majke u takom stanju i neka poštuje trudnu ženu, trudnu učiteljicu.

Neudate učiteljice razdijeliti možemo u tri razreda. U prvi razred uvrstit ćemo one, koje su se mogle udati, al se nijesu htjele: one su si samo tako odabrale, pak su sretne i zadovoljne. U osvjedoćenju, da vrše sdušno svoju zadaću, nalaze svoju sreću i zadovoljstvo. U drugi razred uvrstit ćemo one, koje u svijetu nijesu našle ljubavi, za koje nije nitko snubio, take su dakako rjedje. Ove ne rijedko rade bez ljubavi, i nije dakle ćudo, ako su sprem povjerenoj dječici upravo nesnosne. U treći razred uvrstit ćemo na temelju novoga škol. zakona one, koje se mogu udati, al ne smiju, za koje vrijedi prema basni ova: „Groždje je kiselo“. Ova vrst učiteljica bit će najnesnosnija u školi;

jadna djeca, koja k njoj dospiju. Njezina plaća donekle joj je miraz. Mladić, koji nju zavoli, slabo materijalno stoji, uz svu ljubav i štovanje ne može ju uzeti bez plaće, jer znade, da bi time sebe i nju upropastio. Zar da ima ljubavi za svoje zvanje, koje joj prijehi sreću. Ona će biti ogorčena na sve i sva, radit će u školi samo od nužde. Slaba li napredka u takoj školi, gdje se radi bez ljubavi, bez oduševljenja. — Taki položaj učiteljica ne će lje biti povoljan ni po javni moral. Stoga i opet velim: U majke i učiteljice svoje neka se djevojke ugledaju, neka im one budu uzorom ma, supruge i domačice.

Prava majka i učiteljica uzgajat će valjano svoju djecu, al uz nju i učenice svoje. Što više udatih učiteljica, to bolje, te dao Bog koristile one domovini i u školi i u porodici svojoj. Ja držim, da će biti prva promjena novoga šk. zakona, da će se učiteljice slobodno udavati, i želim vam, mlade učiteljice, da svaka dobije muža prema duši svojoj“.

Slovstvo.

Ocene.

„Prirodopis za ljudske in meščanske šole v treh delih“. Josip Hubad, c. kr. gimn. profesor. I. del. V berilo je vtisnenih 84 slik. V Ljubljani 1892. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. (Cena 70 kr.)

Kakor naslov naznanja, namenjena je knjiga ljudskim in meščanskim šolam. Je-li bode kmalu treba knjig za meščanske šole, to bodo tisti, ki so pisanje in izdanje te in drugih šolskih knjig osnovali, bolje vedli kakor jaz; do sedaj, žalibog, meščanski šol s slovenskim učnim jezikom ni. Kako pa bi ista knjiga mogla služiti ljudskim in meščanskim šolam, tega ravno tako ne morem razumeti, kakor ne bi razumel, kako bi ista knjiga bila namenjena ob jednom razredom nižjega in višjega gimnazija.

Z ozirom na naše skromne razmere, ki nam ne dopuščajo, da bi za vsako šolsko vrsto, kakor bi bilo želeli, omislili si posebnih knjig, mogel bi še k večjemu priznati, da je mogoče, da se rabi ista knjiga v sedem- in osemrazrednih ljudskih ter v meščanskih šolah. V manj razrednih šolah pa je to zaradi razvrstitve tvarine, ne gledé na njen obseg, nemogoče. Pisatelj oziral se je torej samo, kakor pravi v predgovoru, na načela izražena v učnem načrtu za osemrazredne ljudske šole na Kranjskem, ki se gledé na tri najvišje razrede v občé strinja z načrtom za meščanske šole na Štajerskem. Iz tega smatrališča si hočemo knjigo ogledati.

Ako bi nam bilo na kratko izreči svojo sodbo o pričujoči knjigi, rekli bi brez oprezovanja, da je dobra. Iz prepričanja tudi smemo trditi, da je boljša, nego katera si bodi izmed sličnih nemških knjig, ki se rabijo v avstrijskih meščanskih šolah. Ako hočemo navzlic tej sodbi v nastopnem grajati jedno ali drugo, ali vsaj izreči svoje, od pisateljevih različne

nazore, naj se to pripisuje temu, da poročevalec zastopa, gledé na prirodopisni pouk, neko novejšo smer, o kateri misli, da bi bilo potrebno se bolj na-njo ozirati. „Za šolo je najboljšo ravno prav“. Oglejmo si najprej, kako je pisatelj tvarino izbral. Vsega vkup je v knjigi popisanih 71 prirodnin (živalij, rastlin in rudnin). Ako še pristavimo, da je poleg teh še tu in tam na kratko omenjena kaka sorodna prirodnina (n. pr. pri domačem divji maček, pri hišni miši poljska in gozdna miš itd.), ki se mora tudi vsaj na kratko označiti, če se sploh omeni, naraste število omenjenih prirodnin gotovo na 90. To se nam zdí za jedno leto preveč.

Pri izboru tvarine ravnal se je g. pisatelj po znanih načelih, kar je povsem pravilno. Zakaj je križasto krastačo kot zastopnika krkonov in postrv za prvega zastopnika rib izbral, nam ni umevno, ko bi bilo zeleno žabo namesto prve in karpa namesto druge mnogo lože opazovati. V mnogih šolah ne bode mogoče postrvi niti v vinskem cvetu pokazati! Nekatero rastline so za prvo leto meščanske šole pretežavne (oreh, smreka, pšenica, rž itd.).

Kar pisatelj o pojedinih prirodninah pripoveduje, je k večjemu zelo razumno izbrano. Kako živé živali in rastline, s čim nama koristijo, kako škodujejo itd. To zanima učence, to se jim mora povedati. Prirodopisje mora srce ogreti in ne samo glavo napolniti. Baš iz tega ozira se nam je knjiga jako prikupila. Vse hvale vredna se nam zdé vprašanja na konci popisa mnogih prirodnin, ki jim je namen, učenca napeljevati na to, da bi primerjal med seboj slične prirodnine in se na ta način naučil sam opazovati in na tanko razločevati. S tem se pripravlja poznejša abstrakcija pojmov plemen, rodov, razredov itd.

Razvrstitev tvarine je tista točka, v kateri se menda najmanj strinjamo s pisateljem. Pisatelj je razvrstil tvarino v soglasji z vsemi nemškimi prirodopisnimi knjigami za meščanske šole po načelu koncentričnih krogov. Kakor je „Popotnikovim“ či-

tateljem znano, zastopa poročevalec v tem oziru načelo združenega življenja (Lebensgemeinschaft). Tukaj ni na mestu, da bi se spuščal v to, da bi pobijal pisateljeve nazore in utemeljeval svoje. Tega ne morem storiti tudi za to ne, ker prav za prav ne vem, so-li načela, po katerih ravna, zares tudi pisateljeva. Znabiti, da je po učnih načrtih bil, primoran tako ravnati. Sestav, na kojega podlagi je razvrstitev tvarine osnovana, je priprost in učni stopinji povsem primeren. (Živali so /razdeljene v sesavce, ptiče, plazivce, krkone, ribe in brezvretencarje). Ako pa se vže dobava sestav po stavi za glavni učni smoter, bi se nam zdelo pač potrebno, da bi se dotični sistematični pojmi tudi razvili. Napiši: Sesavci, ptiči itd. so prazne besede, če se njih pojem ne razvije. To pogrešamo v knjigi, niti v popisu individuvov nismo ničesa zasledili, kar bi učence pripravljalo na to abstrakcijo.

Tudi gledé na učni ton moramo pisatelja pohvaliti. To niso tisti suhoparni popisi, kakoršnih smo vajeni v sličnih knjigah. Takšni popisi me spominjajo takozvanih iskalnih listov ali steckbriefov, v katerih stoji: nos dolg, čelo visoko, obraz okrogel itd. Takšni popisi ne morejo mladine ogreti. Našemu g. pisatelju se pa pozna, da je hodil pri Erjavcu v šolo in da si je njegove klasične popise marljivo izkoristil.

Na nekaj pa bi vendar g. pisatelja radi opozorili, kar bi se v to stran dalo znabiti kedaj še zboljšati. Glavno učno načelo veli: poučuj zanimivo! Ako si vzbudil zanimanje učencev, si pol vspeha pridobil. Zanimivo pa boš poučeval, ako poučuješ jasno. Popise predstavljati si, je zelo težko doraslim, mladini skoro nemogoče. Zatorej so popisi malone vselej nejasni in zategadelj nezanimivi. Kako temu v okom priti, če itak moramo popisovati? Nam se zdi, da to najložje dosežemo, držoč se drugega učnega načela: postopaj od znanega k neznanemu. Nič ni treba popisovanja pričeti vselej pri glavi, in po določenem načrtu nadaljevati do repa; ampak, kar je učencem najbolj znano, kar jih najbolj zanima, tam primi. Tako se oživi zanimanje. Tako je učil Erjavc in s kakšnim vspehom!

Zanimanje se silno pospešuje, ako se ne pové samo kakšen je ta ali oni životni del, ampak ob jednom tudi, čemu da je takšen, kako se strinja baš ta oblika z načinom življenja dotične živali, zakaj je baš ta oblika najpripravnija (Vzročnost). Da ima n. pr. domače govedo samo v spodnji čeljusti osem prednjih zob, v gorenji pa nobednih; da so končnjaki ploščati in nabrani, čemu mi je tega treba vedeti? To učenca prav nič ne zanima, posebno, ako si tudi mora zapomniti kakšno je zobovje, mačkino, pasje, konjsko itd. Ako pa učencu razjasnim, kako je pri govedu ravno takšno zobovje kakšno ima, najbolj pripravno, da so prednji zobje tako postavljeni, da ž njimi najložje travo odgrizne, da zato prednjih zob zgornji čelusti ni treba, da

ima gornja čelust spredi top rob itd.; ako jim nadalje razjasnim, da so končnjaki in način, kako govedo žvekajoč giblje čeljusti, jako pripravi, da se trava dobro prežveče in izkoristi — to bode gotovo zanimivo. Tega ne moreš pozabiti. Čujmo, kako to Erjavc izpeljuje. O žolni pravi: „Za takšno tesarjijo ima tudi potrebno orodje. Kljun je dolg, robat, klinast, proti koncu ostro zašpičen. To orodje je tesarju sekira, dleto, kladvo in sveder vse ob jednom. Le glej ga nekoliko časa, kako dela ž njim. Sedaj je ž njim, kakor s kladvom potkal po lubji itd. — Za tako delavnost mora pa žolna imeti posebne noge, kajti ves čas se mora ob deblu po konci držati in ob jednom s kljunom dolbsti in tesati. In res sta njeni daleč zadaj stoječi in ravnoter vkrivljeni nogi kratki in trščati itd.“ — To je zanimiv popis! V tem oziru bi se na naši knjigi dalo še marsikaj zboljšati.

Kar se tiče slik, te toliko važne strani prirodopisne učne knjige, moramo nekatere posebno pohvaliti. Slika v prirodopisni knjigi ima le tedaj pravo vrednost, ako predstavlja kak označilen prizor iz življenja dotične prirodine. Slike natlačenih muzejskih eksemplarov nimajo nobedne vrednosti. Domača mačka, igrajoča se z mladiči, hišne miši ubri-sajoče jo v shrambi pred mačko, ki se prikaže na oknu in druge so jako srečno izbrane slike. Takšna slika več pové, ko mnogo besedi. Takšnih bi si želeli večje število. Gledé na takšne slike in tudi na gori omenjen način popisovanja opozorili bi g. pisatelja na knjigo: Kross v. Laudois. „Der Mensch und das Thierreich in Wort und Bild.“ Freiburg in Preisgau 1882. Herder'sche Verlagsbuchhandlung.

Sicer pa so slike okusno in lepo izdelane. Isto velja o zunanji opravi knjige sploh.

Pri nas je navada, da se v knjižnih ocenah govori pogostoma najobširneje ali pa izključljivo o jeziku. Tudi jaz sem prepričan, da je čistost in jasnost jezika v vsaki knjigi, posebno pa v učni, zelo važna reč. Samo da bi bila jedina stran, na katero se je ocenjevalcu ozirati, tega ne verjamem. Da torej tudi v to stran svojo dolžnost izpolnim, moram priznati, da je jezik zelo gladek in čist. Tudi tukaj se pozna Erjavčev upljiiv. Ali pa ne bi jezikoslovci itak zasledili s svojo kritično lupo kakšnih hib, tega ne vem. Schreiner.

„Venček“ pravljic in pripovedek. Slovenski mladini spisal Josip Freuensfeld. Celje 1892. Samozaložba. — Tiskal Dragotin Hribar.

Prelepa knjižica, katero je prav kot novoletno darilce podaril slovenski mladini marljivi g. tovariš v Ljutomeru. Pripoznati moramo, da smo knjižico brali z velikim zanimanjem in da smo, odloživši jo, v sebi občutili neko posebno notranjo zadovoljnost in radost nad tako nežnim delcem. Prepričani smo

popolnoma, da bode knjižica baš tako obveselila našo mladino, kakor odraščene.

Snov sama po sebi je vže taka, da se človeku takoj primili ter ga nehoté spominja tistih blaženih ur, ko je še kot otrok v domači hiši s toliko pazljivostjo in radovednostjo poslušal dobro mater ali pa tudi druge, ki so pripovedovali raznovrstne mične prigodbice. In nekaj takih prigodbic, katere je nekdaž kot deček slišal iz ust svoje dobre matere, je gosp. pisatelj zbral v krasen „Venček“ ter jih je poslal med svet z namenom, da jih slov. mladina bere s tistim veseljem, s katerim jih je on sam poslušal. Uverjeni smo, da se mu bode le-ta želja gotovo v obilni meri izpolnila. Vse pravljice so jako mične, in bodo gotovo kaj prijetno uplivalo na otroško domišljijo, poleg tega ji pa tudi blažile srce ter v njej vzbujale in utrjevale tisti blagodejni čut, katerega se otrok najpopred zaveda, namreč ljubezni do blagih roditeljev, do bratov in sestic. Pa tudi neskončna ljubezen roditeljev do otrok se nam kaj lepo predočuje.

Jezik v knjižici je neavadno lep, pravilen in čist in se otroškemu duhu tako prilega, kakor malo-kedaj v enakih, mladini namenjenih spisih. Male nedoslednosti v pisavi, ki se tu in tam nahajajo (angelj, angel str. 25) pač niso vredne, da se omenijo. Vse je pisano v jasni in lahko umevni, poleg pa vendar v nekako vzvišeni in prav izbrani besedi.

Mi torej to knjižico najtopleje priporočamo v prvi vrsti vsem šolskim vodstvom, potem pa tudi vsem drugim prijateljem slov. mladine, ki vedó ceniti dobro knjigo, ki vedó, kako blagodejno ona vpliva na srce in duh človeški zlasti v prvi dóbi življenja.

Gosp. pisatelju pa izrekamo v imenu slovenske mladine najiskrenejšo zahvalo za to tako dragoceno darilce ter se nadajamo, da bodo vsi naši sodrugi vedeli ceniti njegovo vrednost ter bodo skrbeli zato, da prej ko slej pride v roke našim učencem. Le če v tem oziru storimo vsak svojo dolžnost, potem smemo upati, da sicer še mladi, pa vendar tako spretni gosp. pisatelj svojega tako srečno zastavljenega peresa ne bode več odložil, temveč da bode neprestano deloval na tem še tako malo obdelanem polji. Dobrih spisov za našo mladino imamo še vse premalo, zatoorej, podpirajmo tiste, ki imajo zmožnost in voljo nam jih poklanjati.

„Venček“ se dobi pri g. pisatelji v Ljubotomru in velja 35 kr. s poštnino vred pa 40 kr. komad. Za šol. knjižice naj bi se po več (4—5) iztisov naročevalo. x.

Novosti.

„Vestnik šolske družbe sv. Cirila in Metoda.“ VI. Izdalo in založilo vodstvo v Ljubljani, 1892. Tiskala „Katoliška tiskarna“. Str. 88. — Uzorna naša šolska družba razpošilja šteti letnik svojega „Vestnika“, ki nam podaja jasno sliko o nje delovanji in napredovanji. Na prvem mestu čitamo natančno in obširno poročilo o VII. veliki skupščini dne 28. julija t. l. v Postojini, potem znamenek darov, imenik podružnic, na novo osnovanih podružnic, pokroviteljev, imena odbornikov, nadzornikov in razsodnikov, potem društvene zavode in zapisek od družbe izdanih knjig. Na veliki skupščini je bilo izkazanega imetja 11.992 gld. 35 kr. Dohodki leta 1891. so znašali 9905 gld., troški pa 8556 gld. 77 kr. Podružnic je bilo vseh vkupe 85 in sicer na Kranjskem 45, na Štajerskem 28, na Koroškem 14, na Goriškem 13, v Trstu 4, v Istri 1, po občnem zboru pa je bilo ustanovljenih 15 novih, večinoma ženskih podružnic. Pokroviteljev je imelo društvo 83 ter je vzdrževalo ali podpiralo 12 učnih zavodov. Vseh društvenikov je bilo 9007 in sicer na Kranjskem 2835, na Štajerskem 2464, na Koroškem 2061, na Goriškem 1062, na Tržaškem 527 in v Istri 56.

„Iskrice“. Zbirka pesmij in povestij. Spisal in slovenskeje mladini poklonil Janko Leban, nadučitelj. III. zvezek. Cena 25 kr., po pošti 28 kr. — V Gorici. Založil in tiskal Anton M. Obizzi. 1892. Da bode „Iskrice“ III. zvezek našeje mladini ravno tako všeč kakor njih I. in II. zvezek, o tem niti ne dvomimo. Zategadelj jih učiteljem in starišem najtopleje priporočamo v nakup.

„Šaljivi Jaka“ ali zbirka najboljših kratkočasnic za slovensko mladino. Nabral in priredil Anton Kosi, učitelj. I. zvezek. V Ljubljani. Izdal in založil Janez Giontini. 1892. Knjižicet obsega na 80 straneh male 8° nad 200 vrlo izbranih kratkočasnic: I. iz vsakdanjega življenja, II. iz šole in III. iz zgodovine ter bode starim in mladim gotovo dobro došla. Dobi se pri založniku v Ljubljani po 24 kr. po pošti 27 kr.) komad.

Društveni vestnik.

Iz ptujskega okraja. Društvenega zborovanja dne 3. novembra se je udeležilo 25 društvenikov, katere predsednik g. Robič tako-le nagovori: „Slavno društvo! Otvorivši današnje zborovanje ob začetku novega šolskega leta Vas vse društvene člane prav prisrčno pozdravim, želeč prav iz srea, naj bi tudi v novem šolskem letu bilo vse učiteljstvo ptujskega

šolskega okraja zvesto vstrajajoče v dobro razumljeni dolžnosti. Ne moremo lepše šolskega leta začeti, kakor da se spominjamo onih lepih besed, katere je govoril g. dež. šolski nadzornik dr. Jarc pri otvoritvi letošnje V. štaj. dež. uč. konferencije o pravem učitelju in o oni trdni moči, katere mu je treba, ako hoče zadostovati svojemü visokemu poklicu. (Glej

„Popotnik“ št. 18, stran 277 in 278). To sliko pravega učitelja hočemo si pred oči postaviti v novem šolskem letu in vedno, v šoli in povsod!“ (Odobranje).

I. Zapisnik zborovanja dne 3. oktobra se odobri.

II. Naznanila. Gosp. Janez Reich, učitelj pri sv. Bolfenku v Slov. gor. in gosp. Jožef Kitek, podučitelj pri sv. Barbari v Halozah, sta našemu društvu na novo pristopila. Zbor njiju sprejme s krepkim „Živio!“

III. Gosp. odposlanec Farkaš poroča o V. dež. uč. konferenciji. Poganjal se je s svojim predlogom za volilno pravico def. podučiteljev; predlog glede na starostne doklade def. podučiteljem ni prišel v obravnavo. Tudi temu odposlancu izreče zbor svojo zahvalo.

IV. Gosp. nadučitelj Kavkler nas je zabavjal s prečitanjem šaljivega spisa: „Kaj je učitelj?“ Ta šaljivi spis nam je prav dobro ustregel; spisal ga je gosp. učitelj Weiss v Pischelsdorf-u.

V. Pri slučajnih nasvetih (gg. Podobnik, Zupančič, Brence) smo se prav živahno pogovarjali a) gledé na prihodnjo glavno zborovanje „Zaveze“, b) gledé na priprave za slovesno obhajanje 25letnice našega društva, c) gledé na gojitev petja v našem društvu. — Gg. Strelec in Zopf sta oglasila prednašanje za prihodnja zborovanja. S tem je bil dnevni red završen in predsednik določi glavni zbor na četrtek 1. decembra. (Glej vabilo v današnji številki !)

Po zborovanji smo se zbrali v Brenčič-evi gostilni ter v prijetni družbi nazdravljali našemu vrlenu pevovodju in knjižničarju Dragotinu, kateri je drugi dan obhajal svoj god. Nazdravljali smo tudi našim „novim“ sotovarišem, kateri so se hitro ob svojem prihodu nam bratovsko pridružili k složnemu delovanju v prosep našega društva. Živelja vzajemnost !

Od Save. (O zborovanji učiteljskega društva za celjski in laški okraj.) Po dolgem odmoru imelo je naše društvo dne 2. nov. t. l. svoj četrti mesečni zbor. Udeležilo se ga je 13 redno obiskajočih društvenikov; škoda, da ni prišlo še več drugih cenjenih tovarišev, ker je bilo zadnje zborovanje dokaj zanimivo.

Nadarjeni tovariš, g. Gnus govoril je v občno zanimanje o snovi: vpljiv svetlobe na zdravje duha in telesa. Predsednik, g. Brezovnik se mu je zahvalil na dobro sestavljenem govoru, potem pa je poročal sam o prihodnji točki dnevnega reda, namreč o letošnji deželni učiteljski konferenciji. Kdor je sodil, da je vse jedno, pride li poslušat to poročilo ali ne, ker ga je vze itak čital po raznih novinah, se je varal. Gospod poročevalec obvestil nas je v daljšem govoru na podlagi „Popotnikovega“ poročila o vseh zanimivih podrobnostih iz deželne učit. konferencije. Z vidno paz-

ljivostjo sledili smo opazkam gosp. odposlanca in z veliko radostjo povzeli smo iz tega poročila, da se smemo s ponosom in z zaupanjem ozirati na našega deželnega šol. nadzornika, ki je odkritosrčen prijatelj učiteljstva, in kakor je ravno pri zadnji deželni učit. konferenciji pokazal, tudi nam slov. učiteljem pravičen. — Z navdušenjem smo se na konci njegovega poročila odzvali pozivu gosp. predsednika ter zaklicali trikratni „slava“ in „živio“ deželnemu šol. nadzorniku, gosp. dr. Jarzu. Gospodu odposlancu izreka se pa tem potom zaupnica in zahvala za vseskozi zanimivo poročilo.

Ker je slavljenje tristoletnice Komenskega meseca majnika spodletelo, predlaga g. Štukelj, naj se priredi ta slavnost prihodnji mesec. Predlog gosp. Štukelj-na se sprejme in se določi v ta namen nedelja dne 4. decembra. Koncem obračam se do vseh vnetih čestilcev Komenskega, naj se gotovo udeležijo prihodnjega zborovanja, da nam bo moči dostojno proslaviti največjega pedagoga. r.

Maribor. (Vabilo.) „Učiteljsko društvo za mariborsko okolico“ ima v četrtek dne 1. dec. 1892 ob 1/2 11. uri dopoldan v poslopji c. kr. učiteljskega svoj zadnji letošnji redni shod s tem le vspešnim: 1. Zapisnik in dopisi. 2. Poročilo pripravljalnega odbora za razstavo učil. 3. Slučajnosti. Ker je 2. točka velike važnosti, nadeja se mnogobrojne udeležitve odbor.

Ptujski okraj. (Vabilo) k glavnemu zboru učiteljskega društva v četrtek 1. decembra ob 10. uri v okoliški šoli. Vspored: 1. Zapisnik 3. novembra. 2. Došli dopisi. 3. Prednašanje: Zunanja in notranja uredba naših šol pred 100 leti (gospod Strelec). 4. Letno poročilo odbora. 5. Volitev novega odbora. 6. Nasveti. — Gledé na važnost zborovanja vabijo se vsi p. n. člani k obilni vdeležbi. Predsednik.

Iz ormoškega okraja. (Vabilo.) „Okrajno učiteljsko društvo Ormoško“ bo zborovalo dne 1. decembra t. l. ob 11. uri dopoldne v ormoškej šoli s sledečim dnevnim redom: 1. Petje. 2. Zapisnik. 3. Dopisi. 4. „O zgodovini slovenskega šolstva“, govori g. A. Porekar. 5. Nasveti. 6. Vplačevanje letnine. — K obilni udeležbi vabi odbor.

Iz šmarijskega okraja. (Vabilo.) Ker je neugodno vreme zadnjič preprečilo zborovanje našega društva, vršilo se bo zborovanje dne 1. decembra po istem vspešnem. K obilnej udeležbi vabi uljudno odbor.

Iz celjskega okraja. (Vabilo.) „Učit. društvo za celjski in laški okraj“ ima v nedeljo, dne 4. decembra t. l. ob 10. uri dopoldne v celjski okoliški šoli v proslavo J. A. Komensky-ja

svoj zbor s tem-le dnevnim redom: 1. Zapisnik. 2. Društvene reči. 3. Slavnostna kantata (vide „Potnik-ova priloga“). 4. Slavnostni govor; govori g.

J. Stukelj. 5. Nasveti. K obilni udeležbi vabi vse p. n. ude društva in častilce slavnega pedagoga sploh najvljudneje odbor.

Dopisi in druge vesti.

Maribor. V novemberskem času oglasilo se je pred tukajšno izpraševalno komisijo deset kandidatov oziroma kandidatinj in sicer gspđ. Matekovič Ivanka in Sieberer Izabela (le za nemški učni jezik) ter gg. Gradišnik Anton, Hladky Ernst, (le za n. učni jezik) Kos Franc, Krivec Alojzij, Pavlič Jarnej, Peschke Julij, (le za nemški učni jezik), Rattay Anton (le za nemški uč. jez.) in Zupančič Ivan. Od teh je izpit dostalo pet kandidatov in obe kandidatinki. Dva kandidata sta med skušnjo odstopila, jeden pa je propal.

Pismena vprašanja bila so sledeča:

I. Iz pedagogike: Die Einbildungskraft und die Phantasie.

a) Ihr Wesen, b) ihre unterrichtliche Bedeutung, c) ihre Pflege.

II. Iz slovenščine: Kakšen naj bo pouk v materinščini, da učencem nejasni in neznani pojmi postanejo njih jasen in nezgubljev duševen zaklad.

III. Iz računstva in oblikoslovja. 1. $\frac{2}{3}m$ einer Ware kosten 75 kr.; wie viel kosten $6 \frac{2}{3}m$? (Metodično).

2. Ein Weinhändler kaufte 20 *hl* Wein à 21 fl. und hatte dabei 2 fl. Spesen; er verkaufte davon 7 *hl* à 28 fl., 6 *hl* à 27 fl., und den Rest à 26 fl. Wie viel hatte er hierbei a) im Ganzen, b) in % gewonnen, wenn während des Verkaufes $\frac{1}{4}hl$ Abgang gerechnet wird? (Metodično)

3) Wie viel *hl* Wasser fasst ein $7 \cdot 2m$ tiefes Reservoir von der Form einer abgekürzten Pyramide, deren Grundflächenquadrate von $4 \cdot 8m$ bzw. $3 \cdot 4m$ Seitenlänge sind.

IV. Iz realij: a) Kdaj nastopi v ljudski šoli zemljepisje kot poseben predmet in katere osnovne pojme si imajo učenci pri pouku v tem predmetu prvo leto prisvojiti.

b) Erzherzog Johann.

c) Anleitung zur Beobachtung des Gewitters und Erklärung desselben auf Grund dieser Beobachtung.

Ljubljana. (Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani) je imelo dne 26. okt. svojo LXII. sejo. Navzočni: Tomo Zupan (prvomestnik), dr. vitez Bleiweis-Trsteniški, Ivan Hribar,

Matej Močnik, Ivan Murnik, Luka Svetec (podpredsednik), dr. J. Vošnjak (blagajnik), Andrej Zamejic, Anton Žlogar (zapisnikar). — Od nadzornitva: Oroslav Dolencec, Ivan Vrhovnik. — Blagajnik dr. Vošnjak poroča o dohodkih in troških od zadnje seje. Kakor izdatki vsled pomnoženih in razširjenih družbinih zavodov rastejo, tako pa tudi obilnejše dobajajo prispevki tudi od podružnic in od posameznih rodoljubov, kar spričujejo vodstvena zahvalna potrjila v slovenskih časnikih. — Posestvo iz dr. Čučkove zapuščine se proda. Računi o dotiskanih družbinih knjžicah se odobré za poravnanje. — Tajnik poroča o dospelih ulogah in njih rešitvi po upravnem potu, kar se odobruje, vzame na znanje. Po skupščini so se vodstvu naznanile za osnovo nastopne podružnice: 1. ženska v Dornbergu, 2. ženska v Črnomlji, 3. ženska v Kranji, 4. v Ljutomeru, 5. ženska Lerkniško-Planinska, 6. ženska v Logatcu, 7. v Radovljici, 8. ženska na Vrhniki, 9. v Št. Juriju pri Kranji, 10. v Slovenski Bistrici, 11. ženska v Sežani, 12. ženska v Tolminu, 13. ženska v Idriji, 14. ženska v Ajdovščini. — Vsled nasveta neke podružnice dajo se natisniti posebna vabila, s katerimi se poprosijo rodoljubi za še obilnejši prispevek k podružnicam. — Nekaj prošenj za podporo in podaritev primernih knjig je bilo uslišanih. — Sprejmo se „otroške igre in pesmi“, prikladne slovenskim zabaviščem.

Premembe pri učiteljstvu. Gospod Janez Zotter, podučitelj v Št. Pavlu v Sav. dolini postal je nadučitelj v Gomilskem, g. Anton Kosi, podučitelj v Središči pa učitelj na svojem mestu. Gosp. Anton Kolbl, učitelj v Polensaku in gospa Albina Cuntara, podučiteljica pri Sv. Križu bl. Slatine sta stopile v pokoj.

Na Kranjskem: Imenovani so bili: Učiteljem in vodjo v Nevlah g. Pavl Gorup, dozda učitelj in vodja v Blagovici; za drugo učiteljico v Dolu def. učiteljica v Žiru gospica Pavla Götzl; učiteljem in vodjo v Jhanu g. Vendelin Sadar, učitelj in vodja v Zalogu; nadučiteljem v Vremah učitelj in vodja v Suhorji g. Fran Gross; nadučiteljem v Mozeljcu učitelj in vodja v Smuki g. Matija Krauland; nadučiteljem v Preddvoru tamošnji učitelj in zač. vodja g. Ivan Okorn. Iz službenih vzrokov

